

Glem ikke at forny jeres undren
Frank Jæger

JÆGERS PRIS

EN FRANK JÆGER CABARET

URPREMIERE 19. JANUAR 2000 CABARETSCENEN AARHUS TEATER

Ib Andersens tegning
til Frank Jægers
"Den hvide Laage".
(Politiken, Magasinet
31.12.1962)

UD AF EN VINTER

Af Finn Stein Larsen

Uden at tale om en nyvurdering af Frank Jægers lyrik, oplever man dog i vor tid en vågende bevidsthed om dens værdi og format, der kort kan karakteriseres ved disse linjers overskrift.

Det var tiden efter anden verdenskrig, da en kreds af unge poetiske universitetsstuderende, f.eks. Thorkild Bjørnvig og Ole Wivel, skabte tidsskriftet "Heretica", dvs. de kætterske. Det blev en frodig tid for dansk litteratur, især for lyrikken, der begavet, stemningsrig og formfuldendt foldede sig ud på tidsskriftets blade. Men tungsindige, krisebevidste og eksklusive var disse unge poeter immervæk. Da gjorde en ung bibliotekselev sin entré mellem dem og gav hermed tidsskrift-projektet helt nye dimensioner. Det var Frank Jæger. Han var grænseløst produktiv, uvorn og skælnsk og udrustet med en varmende humor. Uartigt rakte han tunge ad de ældre digterbrødre, når de gravalvorligt hældte vandet ud af ørerne. I sin debutsamling *Dydige digte* fra 1948, der aldeles ikke var dydig, men ungdommeligt ubekymret, byggede han sin egen yndefulde særverden op omkring en følsom tosomhed i et lille bindingsværkshus i Farum med gedehold, køkkenhave og varmt venskabsliv.

Mange kender denne bogs første digt *Håndslag til Tony*, fordi vennen Tony Vejslev gav det melodi og stemme. Det blev hurtigt et af Højskolesangbogens populære numre. Digtet slutter således:

Vi, der valgte livet
går en dag på tværs af vejen,
ender i et efterår.
Vi får regnen, natten, landet
trykket ind mod vore hjerter,
når vi går.

Det udtrykker noget oprindeligt i Jægers genius: hans evne til at gøre sig til et gnidningsløst relæ for omgivelserne. Her er ikke, hvad man kunne tro på grundlag af første linje, tale om nogen eksistentiel valgsituation, men om undrende at åbne sig for den dejlige sanseverden, at være et formidlende rør for virkeligheden. Samtidig er det et digt, der kaster profetisk lange skygger. Regnen og natten i hans hjerte bebuder det mørke, som han senere frygtløst skal se i øjnene og til det sidste bruge sine kunstneriske ressourcer til at beskrive.

I de følgende år sprængte Jæger sig ud af den altfor snævre idylliske formel-beskrivelse, man gerne ville hæfte på ham. Tilværelsen var ikke blot harmløs hygge, men et mirakel på godt og ondt, en forunderlig og farlig gave. Ved kirkebasaren huse-rede guder med horn og vinde øjne, og på konen Kirstens kludeklip fandtes en masse

dæmonisk skiftningskravl. Han skrev uendeligt forfinede mytologiske digte med afmagt-, kastrations- og spedalskhedsforestillinger. Han gjorde erfaringer på tilværelsens destruktive overdrev, men fik dog styret digterskuden ud af brændingen i bogen *De 5 aarstider* (1950). Her bandt han årstiderne en prægtig poetisk krans, men lod udviklingen pege frem mod et højdepunkt, den femte årstid, et lykkeligt billedligt udtryk for det nyfødte pigebarn, den lille Ene, til hvem han skrev en ør og jublende digtsuite, der er bristende fuld af indføling i det spæde barns sanseverden og forunderlige virkelighed. Jægers læsere havde dog allerede da lært, at hans verden ikke lod sig nedskrive til stråtekt familieharmonier og ved opbruddet fra sin nordsjællandske lilleverden (1954) skrev han sit magtfulde poetiske manifest *Tyren*. Det er en stærk og klangfast hymne til den suveræne poetiske skaberkraft og fantasi, der i skikkelse af en pragtfuld tyr sprænger malerens billedramme og "spredte død over herredet" for endelig at fæstne sig som et stjernetegn på himmelhvælvingen. Heri sætter Jæger også den skabende virksomhed i forhold til sit publikum, f.eks. astronomerne (dvs. kritikerne), hvis brilleglas brast ved at se Tyren – og de jævne mennesker, som havde opfodret den, som indfanger den og til sidst slagter den. Det er symptomatisk, at vi her både oplever poesien i dens grænseløse triumf og i dens ulykkelige fald.

I de følgende år indtager han lyrisk sit nye værested Langeland. Vinteren bliver hans foretrukne element og årstid. Han søger kølig distance, fortsætter sine menneskelige problemer i en række fornemme Shakespeare-pasticher og grubler poetisk over sin kunsts væsen. Men langsomt ebber hans fysiske kræfter ud under dybe frustrationer, undergravende fobier, et truende alkoholforbrug og vrøvl med hjertet. Hans borgerlige verden opløses og den snævre livskreds på øen føles som et kvælende reb om hans hals. Poesien går imidlertid ikke i stykker. Han vinder indsigt i sin egen afmagt og har mod til at tackle den poetisk. Hans bestræbelser for at bringe den under kunstnerisk disciplin er – midt i forfaldet – uafslættelige. Tage Skou-Hansen skrev engang om ham, at han gjorde digte med samme selvfølgelighed som en snedker, der lavede en stol. Det er ingen dårlig sammenligning, for også i lyrikken er den professionelle dygtighed og energi et *must*, og Jæger ikke bare kendte sine greb, han skabte sig nye redskaber til formning og forskning af det uforudsete.

Hans sidste samling *Idyllia* (1967) kommer efter en pause på syv år og under energisk livtag med tilfrysningen. Det er en undergangs- og forfaldshistorie i form af en erotisk herregårdsfortælling i et yndefuldt senromantisk scenarium. Men bag den sprøde harmoni-overflade finder man alskens djævelskab, der blandt andet tager billedligt udtryk i den ækle morgenrotte. Kvinden her er på engang en heks, der celebrerer sin sorte messe og et menneske, der er sig sin kompromisløse erotik bevidst. Det kan den leddeløse tilbøder ikke stå model til og han må tage flugten. I tilknytning hertil skriver Jæger sammenbrudsdigte af baudelairensk format, der dirrer på randen af tavshed og udslettelse, men han ryster ikke på hånden. Hermed, i hans fyrretyvende år, ti år før døden, forstummer hans poesi.

I sit ensomme Helsingør-eksil skriver han kun prosa, af stærkt vekslende kvalitet, men næsten altid med motiv i en marereden, overfølsom isolation.

Jægers lyrik er en sublim beretning om kunstnerisk overlevelsessevne midt i en tyngende og tilsyneladende uforenelig forfaldstilstand.

– Men du skal rastløs
midt i natten huske,
at du må gå forbi
og bort alene
og høre tiden tø
af alle grene.

Denne overlevelsessevne mærker man også i dette tidlige digt: *Ud af en vinter*. For husk og hør midt i mørket: Det tør!

Finn Stein Larsen (1929) er pensioneret studielektor ved Aarhus Katedralskole, har i tresserne undervist på Nordisk Institut, Aarhus Universitet og været lyrikanmelder på Weekendavisen. Han har bl.a. skrevet bøger om Per Lange og Jens August Schade samt en indføring i digtlæsning. Arbejder i øjeblikket på en bog om Frank Jægers lyrik.

FRANK JÆGER

- 1926 Født i København – Frederiksberg
1948 Bosat i Farum
Dydige digte (debutsamling)
1949 *Morgenens trompet* (digte)
1950 *Iners* (roman)
De 5 aastider (digte)
1951 *Hverdagshistorier*
1952-53 Medredaktør af tidsskriftet *Heretica*
1952 *Til Elise* (radiospildebut)
Den unge Jægers lidelser (erindringsroman)
Tyren (digte)
1953 *19 Jægerviser*. Musik Tony Vejslev
1954 Bosat i Tranekær på Langeland
1955 *Jomfruen fra Orleans. Jeanne d'Arc* (roman)
1956 *Haukarlens sange* (digte)
1957 *Kapellanen og andre fortællinger*
1958 *Hvilket postbud – en Due* (radiospil)
Velkommen vinter (essays)
1959 *Cinna og andre digte*
1963 *Pastorale* (radiospil)
1964 *Pelsen* (radiospil)
1965 *Drømmen om en sommerdag* (essays)
1966 *Danskere* (noveller)
1967 *Idylia* (digt)
1968 *Naive rejser* (essays)
1969 *Der er en verden også i Verona* (radiospil)
Alvilda (essays og noveller)
1970 Bosat i Helsingør
Døden i skoven (noveller)
1972 *Provinser* (noveller)
1973 *S* (roman)
1976 *Udsigt fra Kronborg* (essays og noveller)
1977 Død i Helsingør
Miraklernes bog (posthume digte v/Thorkild Bjørnvig)
1994 *Den unge Frank Jægers breve* (1944-56) (v/Frans Lasson)

Frank Jæger har desuden oversat mange skuespil – og modtaget mange priser, legater og udmærkelser: Kritikerprisen (1958), De gyldne Laurbær (1959), Aarestrup-medaljen (1960), H.C. Andersen-legatet (1961), Gyldendal-prisen (1962), Morten Nielsens mindelegat (1964), Henrik Pontoppidans Hæderslegat (1967) og Det danske Akademis pris (1969).

MOGENS ZIELER

Motivet til plakaten og forsiden af programmet er skabt af maleren og grafikerens Mogens Zieler (1905-83) og er oprindeligt at finde på bogomslaget til Frank Jægers roman *Iners* (1950).

Mogens Zieler var elev af Harald Giersing og Karl Larsen. Han besøgte Akademiets grafiske skole (1927) og Frescoskolen (1932) og udstillede fra 1926 i Danmark og udlandet. Lejlighedsvis tegnede han til dagbladenes søndagstillæg, samt til tidsskriftet *Vild Hvede*, og skabte illustrationer og bogomslag til værker af bl.a. H.C. Andersen, Karen Blixen, Jens August Schade, Voltaire, Walt Whitman og Ernest Hemmingway. Mogens Zielers alsidige talent som maler, grafiker og forfatter resulterede i en omfattende virksomhed. Foruden store vægdekorationer i forskellige offentlige og private bygninger er han repræsenteret på kunstmuseerne i Århus, Esbjerg, Horsens, København og Oslo.

Mogens Zieler foretog mange og lange rejser, og han satte stor pris på "iscenesættelsen". Således fremtrådte han gerne som "fransk" kunstner og bohème – eller ikklædte sig skotsk nationaldragt med sækkepibe, som han kunne traktere virtuost.

JÆGERS PRIS

– EN DIGT-CYKLUS I 5 SATSER

MUSIK

TONY VEJSLEV

ERIK GRIP

NIELS SØREN HANSEN

KVINDEN

KATJA HOLM

MANDEN

THOMAS MILTON WALTHER

VANDRINGSMANDEN

EJNAR HANS JENSEN

VED KLAVERET

NIELS SØREN HANSEN

ISCENESÆTTELSE OG IDÉ

JØRGEN HEINER

SCENOGRAPHI

JØRN WALDSØE

KOSTUMER

HANNE GISSEL

LYSDESIGN

JESPER AHNFELDT

TAK TIL

ELLEN LUNDE OG PEER BIRCH

URPREMIERE

19. JANUAR 2000, CABARETSCENEN, AARHUS TEATER

Forestillingsleder:

Trine Tue

Suffli:

Anette Walsøe

Afvikling lys:

Thomas Jensen

Teatermaler:

Anne-Marie Kjær

Leder af snedkersal:

Kai Johansen

Kostumierer:

Hanne Gissel, Mehmet Hilmi

Kostumeassistent:

Connie Møldrup

Frisør:

Britta Høxbro

Rekvisitører:

Viggo Bay, Steen Jonassen

Teknisk chef:

Jens Ravn

Dekorationschef:

Jørn Walsøe

Kontorchef:

Ralf Rudfeld

Teatersekretær og

markedsføringschef:

Leif Due

Teaterchef:

Palle Jul Jørgensen

Programredaktion:

Jørgen Heiner, Agnete Krogh og Leif Due

Foto fra afsluttende prøver:

Jan Jul

Plakat & program lay-out:

Smidstrup Grafisk Bureau

Tryk:

CC Print

Forestillingens varighed:

Ca. 1 time og 15 min. inkl. pause

Aarbus Teater
er støttet af
Århus Amt

Aarbus Teaters sponsorer

Nykredit

Martin

CERES

MORGENAVISEN
Jyllands-Posten

House of
PRINCE
ACTRESS

FAUNENS EFTERMIDDAG I PARKEN

Frue, Deres ukyske haand bedrøver mig
og faar mig til at længes bort.

Skulle De ikke gaa i en ældet have
og pille ribs eller matte solbær?

Med spaankurv i grusgangen, sort straaht
mod Deres hvide haar og slør om hagen.

Er De da ikke glad for Deres mand og hjem,
elsker De ikke længere Deres dejlige børn?

Deres store, kære dreng, som jeg snyder
hver eneste dag i terning og kortspil.

Deres to søde døtre, som jeg hver nat
har ydmyget langt mere, end jeg ville.

Frue, Deres ukyske haand bedrøver mig.
De ville være som en moder for mig ...

MORGENENS TROMPET (1949)

MIN DYDIGE DEBUT

Jeg har haft den Lykke at være ung Digter paa en Tid, hvor der virkeligt var noget ved det: Krigen var overstaaet, og man var blevet dén ældre, at Lysten til at skrive Digte, som ogsaa havde faaet Afløb nu og da, blev til en uimodstaaelig Trang, der affødte rene Vulkanudbrud.

Jeg var saa heldig at være ung Vulkan paa en Tid og i en By, hvor der var nok af Steder, man kunne gaa hen med sin størknede Lava. Dengang havde de store københavnske Dagblade Raad til at udsende ugentlige Tillæg – Hjemmets Søndag, Magasinet, Nationaltidendes Søndag – hvor ældre og yngre Kunstnere, Tegnere som Forfattere, kunne blive trykt og set og læst.

*Frank Jæger
(citat fra Jyllands-Posten, 21.2.1965)*

RIM TIL MIN KONES KLUDEKLIP

En nisse i mit loftsrøm,
tre engle paa mit tag.
Helhesten banker paa min dør
hver evig søgnedag.

O Gud, hvor verden dog er stor,
langt større end de fleste tror.

Alrunerod og nøkke,
en masse skiftningskravl.
Se Udgaardsloke bider af
min ene lokumsgavl.

O Gud, du graver dybt og nok.
Se fanden og hans pumpestok.

En elefant paa himlen,
to drager og en trold.
Forbi min laage vandrer Zeus
med røverne fra Rold.

O Gud, hvor mennesket er smaat.
Bevar det barnligt, rent og godt.

MORGENENS TROMPET (1949)

1. AKT

FORÅR

<i>Musikalsk arabesk</i> (mel: Niels Søren Hansen)	
<i>Vandringsstaven</i>	Ejnar
<i>Tidligt forår</i> (mel: Erik Grip)	Katja
<i>Efter</i>	Thomas
<i>Træet, som du er</i>	Katja
<i>Ud af en vinter</i> (mel: Tony Vejslev v/Erik Grip)	Thomas
<i>Hvilket postbud – en Due</i> (uddrag)	Thomas
<i>Viola forelsket</i>	Katja
<i>Morgenens trompet</i> (mel: Tony Vejslev)	Thomas
<i>Vise for børn, der leger rundkreds</i> (mel: Niels Søren Hansen)	Ejnar
<i>Dialog solsorte imellem</i>	Katja & Thomas
<i>Fabel</i>	Ejnar
<i>Tusind aar frem</i> (mel: Niels Søren Hansen)	Thomas & Katja

SOMMER

<i>Musikalsk arabesk</i> (mel: Niels Søren Hansen)	
<i>Vintervækst</i>	Ejnar
<i>Jeg hentede ham paa stationen</i>	Katja
<i>Skovsol</i> (mel: Niels Søren Hansen)	Katja & Thomas
<i>Min vilde hverdag</i>	Thomas
<i>Sommerstævnemøde</i>	Katja
<i>Internationalisme i øregangen</i> (mel: Niels Søren Hansen)	Ejnar
<i>Bryllup</i>	Thomas & Katja

EFTERÅR

<i>Musikalsk arabesk</i> (mel: Niels Søren Hansen)	
<i>Septemberdaarskab</i>	Thomas & Ejnar
<i>Rige høst</i> (mel: Niels Søren Hansen)	Katja & Thomas
<i>Før stormen</i>	Ejnar
<i>Taage paa tredie dag</i>	Thomas
<i>Min aftenbøn</i>	Katja
<i>Refleksioner ved mit rosenbed</i>	Ejnar
<i>Natstykke</i> (mel: Niels Søren Hansen)	Katja
<i>Vandrer i natten</i>	Thomas
<i>Kirsten og vejen fra Gurre</i> (mel: Tony Vejslev)	Thomas
<i>To</i>	Katja
<i>Eva i evighed</i>	Katja & Thomas
<i>Haandslag til Tony</i> (mel: Tony Vejslev)	Ejnar

PAUSE

2. AKT

VINTER

Musikalsk arabesk (mel: Niels Søren Hansen)

Liden sol (mel: Tony Vejslev)

Vintereventyr (mel: Niels Søren Hansen)

Tredje anskuelses-billede

Skøjteløbet (mel: Niels Søren Hansen)

Hjemkomst

Lille vinter (mel: Erik Grip)

Italiensk (uddrag)

Ejnar
Thomas
Ejnar
Thomas
Katja
Katja
Alle

FORÅR PÅ NY – OG FOR FØRSTE GANG

Musikalsk arabesk (mel: Niels Søren Hansen)

Skærslipper i grøften

April, April (mel: Tony Vejslev)

Paaske (uddrag)

Amor som abe (mel: Niels Søren Hansen)

Foraarssuite til Ene (uddrag)

Være-digtet (mel: Tony Vejslev)

Portræt af en dreng

Ejnar
Ejnar
Thomas
Katja
Thomas & Katja
Alle
Katja

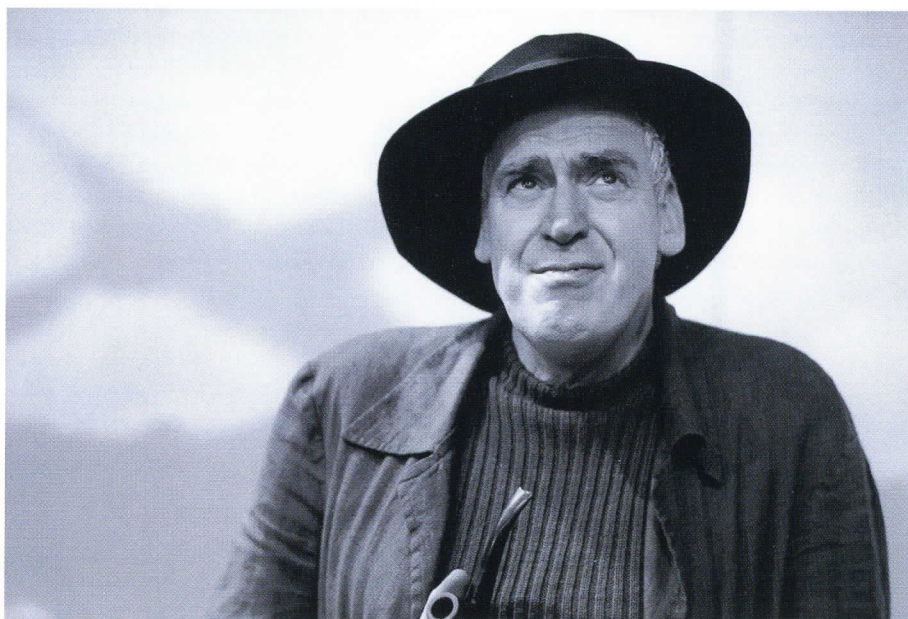
Tekstudvalget er hentet fra følgende samlinger:

DYDIGE DIGTE (1948), MORGENENS TROMPET (1949), DE 5 AARSTIDER (1950),

TYREN (1953), EVIGE TEGN (1955), HAVKARLENS SANGE (1956),

HVILKET POSTBUD – EN DUE (RADIOSPIL, 1958), CINNA OG ANDRE DIGTE (1959)

OG MIRAKLERNES BOG (1977)

OM "DYDIGE DIGTE" (1948)

"Der findes digte i Jægers samling, som lyner af et muntert og varmt talent, man vil læse dem op og fryde sig, men inde bag talentet lurer noget stort og farligt, som ikke er let at bære. Sådan vil man gerne, at en ung digtsamling skal virke i en."

Jens Kruuse